

BÖLÜM 02

Ağız Kokusunun Tarihi

Bu bölümde ağız kokusunun sosyal yansımaları, tarihsel geçmişi, dünyada ve ülkemizde bu günkü durumu anlatılmıştır. Ben sizin yerinizde olsam bu bölümü okumam.

Temiz bir nefes sosyal yakınlaşmanın neredeyse ilk şartıdır.

Büyüklerin elini öpmek, çocukları öpmek, dostları yanaklarından öpmek, sevgili ile öpüşmek sosyal yakınlaşmanın simgesi gibidir. Çirkin kokan bir ağız öpüşmeyi imkansız yapar. Ne öpen bunu ister, ne de öpülen buna müsaade eder. Bu durum, ağız kokusu olan bireyi toplulardan izole eder, sevmekten, sevilmeğe, dolayısıyla sevgiden uzaklaştırır. İzolasyon iki taraflıdır. Hem birey kendi kokusundan başkalarının rahatsız olmasını istemediği için kendisi toplulardan uzaklaşır, hem de diğer insanlar ağız kokan bireyin yanında bulunmak istemezler. Bu cepheden bakıldığında ağız kokusu sadece dil sırtındaki çirkin kokulu gazlardan ibaret değildir. Sosyal bir afettir. Hatta ağız kokusunun sebep olduğu sosyal problemler biyolojik problemlerden daha fazladır. Ağız kokusu olan bireyler evlerinde, iş yerlerinde, okulda ve topluluk içerisinde daima yalnızlığa meyilli olarak yaşarlar. Böyle bireyler, beklentilerini kısar, içe dönükleşir, az konuşur, giderek daha duyarlı ve daha kolay incinebilir bir iç yapı kazanırlar. Her çağda geçerli olmak üzere ağzın kokuyor demek bir hakarettir, ağzım kokuyor demek cesarettir, ağız kokusu bir esarettir.

Tıp ve diş hekimliği tarihine baktığımızda görüyoruz ki: her tarihte her toplumda ağız kokusu gerçeği hep vardı(r).

Tıp tarihinde ağız kokusuna ait ilk belgeler milattan önce 1550 yılına aittir. O dönemde fena kokulu ağız olan insanlardan bahsedilmektedir, fakat bir tedavi tanımlanmamıştır.

53 numaralı kaynaktan öğrendiğimize göre, İstanköy'de dünyaya gelen Hipokrat (M.Ö 460) tıbbın kurucusu değildir ama babasıdır. Hipokrat döneminde genç kızların ağızlarının güzel kokması için şarap ile sürekli gargara yapmalarını, anason ve bitki tohumu çiğnemelerini tarif edilmiştir.

Romalılar ağız kokusunu güzel kokular ile maskeleymeye çalışmışlardır. Bitki sapı, veya çeşitli yaprakların çiğnenmesi çözüm olarak görülmüştür.

Antik çağda bir kişinin nefesinin temiz kokması ruhunun temizliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Bu düşünce sıfırıncı yüzyılda belirginleşir.

Hristiyanlığın ortaya çıktığı dönemde ise ağız kokusu şeytanın kokusu olarak düşünülmüştür. Daha çok günahın daha çok ağız kokusuna sebep olduğu zannedilmiştir. Bu düşünce tarih boyunca devam etmiştir. Hristiyanlıkta her dönemde hep

baskın olan düşünce; günah ile çirkin ağız (vücut) kokusu arasında az veya çok bir ilişki bulunduğu. Diğer dinlerde böyle bir ilişki kurulmamıştır.

7.inci yüz yılda yaşayan Sahara kentinde doğan büyük islam cerrahı Ebul Kasis kemikten dişler yapıp altın tellerle birbirine bağlayıp, sakıza benzer malzemelerden diş dolguları üretmekle kalmamış, aynı zamanda ağız kokusu için reçete vermiş ve temizlik için el aletleri yapmıştır.

8.inci yüzyılda Mohammedan okuluna ait belgelere göre ağız kokusunun tedavisinde gümüş kullanılmaktaydı. Gümüş metali muhtemelen ağızdaki serbest küçürtlü bileşikler bağlamak ve AgS (gümüş sülfür) şeklinde çöktürmek suretiyle etki göstermektedir. Bu gün bile bu yöntem çok yanlış olmasa gerektir.

Mehmet Zekeriya El Razi (866-923) total mandibula rezeksiyonunu ilk tanımlayan büyük bir Türkmen doktordur. Geliştirdiği cerrahi yöntem bu gün batı tıp tarihi literatüründe Rhazes yöntemi olarak yer almıştır. Bağdat'ta ve diğer hastahanelerde dersler vermiştir, 28 ciltlik külliyesi vardır. İslam aleminin Pastör'ü olarak bilinir. Periodontal hastalıklar (dişeti iltihapları, dişeti kanamaları, diş sallanmaları) üzerine ve bilhassa ağız kokusu üzerine herbal reçeteleri vardır.

Ağız kokusundan bahseden ilk Türkçe eser 7. ve 8. inci yüzyıla aittir, Doğu Türkistan'ın Turfan bölgesindeki kazılarda bulunmuştur. Hakaniye Türkçesi (Uygur lehçesi) ile yazılmış olup sadece ağız kokusu değil ağız sağlığının tamamından bahsetmektedir. Bu eser 1932 yılında Almanca'ya çevrilmiştir.

İbn Sina, Türkistan'da Buhara'nın ku-

zeyinde Efşene kasabasında doğmuştur. Felsefe, matematik, geometri, metafizik ve tıp alimidir. Sayısı 100 den fazla Arapça eserleri vardır. Şifa isimli eseri 18, Kanuni fit tıp isimli eseri 5 cilttir. Bu gün Süleymaniye kütüphanesi Ayasofya bölümü 3748 numarada kayıtlıdır. Bu eserinde İbn Sina dişin anatomisini, diş çürüğünü, periodontal hastalıkların tedavisini ve ağız kokusunu anlatır. Ağız kokusunun tedavisinde temizliğin önemini vurgular, koku giderici bitkisel ilaçlar verir.

İbn Baytar Ziyaeddin (1197-1248) Endülüs'te Malaga şehrinde doğmuş, Memluk sarayında hekimlik yapmış bir tıp alimidir. Eserleri 2 kez Türkçeye çevrilmiştir. Diş ağrısı ve ağız kokusu üzerine bitkisel reçeteler vermiştir.

1220'de Cengiz'in askerleri tarafından öldürülen Mehmet Bin ali El Semerkandi Farsca olarak geniş bir tıp eseri bırakmıştır. Eserinde diş ağrısı, diş beyazlatmak, çürük tedavisi, diş sallanması ve ağız kokusu tedavisinden bahseder.

Geredeli İshak bin Murad (1389) tarafından kaleme alınan Edviye-i Müfredde isimli eserde de ağız kokusundan bahsedilmektedir.

Osmanlı döneminin tercüme eseri olan Tıbbi Nebevi isimli kitabın 10.uncu faslında ağız kokusu için hilal eyleme (diş ipi) ve misfaktan bahsedilir. 6.ıncı bölümünde ise bu işlemin ağıza nasıl hoş koku verdiği anlatılır.

Menavi'nin Camii-Üsagiri isimli kitabı, İbni Meleh'in Meşarikül Envar isimli kitabı misfakın kullanımı ve ağızda bıraktığı hoş kokudan bahseder.

Kanuni döneminde Mucizüs Sururi tarafından kaleme alınan ve Ahmet bin Ke-

mal tarafından Türkçe'ye çevrilen Kitab-ı Şerhül isimli eser bu gün Ayasofya kütüphanesi 3662 numara ile kayıtlıdır. Bu eserde diş beyazlatmadan, ağız kokusuna kadar bir çok diş ve dişeti hastalığına bitkisel reçeteler verilmektedir.

Eşref bin Muhammed tarafından yazılan Hazainüsseadat isimli eser (1460) Topkapı kütüphanesi 557 numarada kayıtlıdır. Ağız kokusu için dil sağlığından bahseden belkide ilk eserdir. Dil ve diş etinin sağlığını ilişkilendirmiş, fazla tatlı ve ekşi yiyeceklerden uzak durmak tavsiye edilmiş, boğazı kurutmamak gerektiği ve misvak kullanmak gerektiği yazılmıştır. Bu gün bile bunların bir kısmı çok yanlış sayılmaz.

İbni Şerif'e ait olduğu zannedilen 15.inci yüz yıla ait olan Yadigar isimli kitapta, diş eti çekilmesi, diş aşınması ve ağız kokularına reçeteler verilmektedir. Bu eser Köprülü kütüphanesi 989 numarada, bir kopyası ise Tarih enstitüsü 38 ve 39 numaralarda mevcuttur.

Arkeolojik kazılarda 19.uncu yüz yıla ait diş tozu ve diş pastası koymak için üretilmiş çanak çömleklere rastlanmıştır. Bu çanakların üzerinde diş afyonu, diş iksiri, diş tozu gibi ifadeler bulunmaktadır.

1874 yılında Howe tarafından ağız kokusunun tedavisi üzerine güzel bir eser vardır.

Demekki ağız kokusu her dönemde insanların bir problemi idi. Ayrıca ağız kokusu ve tedavisine yönelik bazı davranış ve geleneklerin toplumsal kabul gördüğünü tespit ediyoruz: Örneğin hindu geleneklerinde dil fırçalama yer almaktadır. Ayrıca dil kazıma ağız temizliğinin bir parçası olarak kabul edilmiştir. Bu, çok isabetli bir gelenektir.

Talmud'tan 200 yıldan daha eski bir belge; bize ağız kokusunun boşanma sebebi bile olabildiğini göstermektedir. Bir kişinin ağız kokarsa Ketuba evlilik birliği kendiliğinden bozulmaktadır. Buna benzer kararlar tarihte vardır^(53b). Ağız kokusu boşanma sebebi sayılması toplumların ağız kokusunu önemsediklerini ama çare bulamadıklarını gösterir.

Bizim ülkemizde ağız kokusu sebebiyle açılan bir boşanma davası bulunmaktadır. Bu davada mahkeme 4721 s. MK. M.166 maddesine dayanarak eşleri boşamıştır. Gerekçe olarak mahkeme kayıtlarına geçen ifade "ağız kokan eşin hayatı dayanılmaz yaptığı" şeklindedir. Boşanma gerçekleşmiştir. Fakat diğer eş, davayı temyiz etmiştir. Yargıtay ağız kokan eşten sağlık raporu istemiştir. Doktorun ağız kokusu tedavi edilemez raporu vermesi durumunda eşlerin boşanma kararının onanacağına aksi halde kararın bozulacağına hüküm vermiştir (HD02 Esas 2004/000477 Karar 2004/001542, 12.02.2004).

Öyle anlaşılıyor ki;

Ağız kokusunun sebepleri ve tedavisi üzerine yazılı belgelerin tarihlerine ve buldukları bölgeye bakarak söylemek gerekirse, ağız kokusunun ve tedavisinin tarihi Arap yarımadasında başlamıştır. Bu konuya ilk dikkat çeken Arap ve Türk alimlerdir. Bu konuda islam dininin katkısı olsa gerektir. Çünkü, ağız kokusuna ait hıristiyan felsefesi çirkin kokunun ruh kirlenmesinden olduğunu esas alırken, islami düşüncede çirkin koku ile şeytani güçler

arasında hiç bir ilişki kurulmamıştır. İslam ağız kokusunu kirlilik olarak kabul eder, misfak ile temizlemeyi tavsiye eder. Temizlik İslamın bir parçası olduğu için namaz kılan her bireyin günde 5 defa ağızını yıkaması bile o dönem toplumunda ağız kokusunu kısmen sınırlamış olmalıdır. Bu konuda bazı hadisler ve ayetler vardır, fakat hadisler ve ayetler bu eserin konusu değildir.

Misfak kullanmanın sünnet olarak benimsenmesinden çok daha önce OrtaAsya Türklerinin bitkilerden diş fırçası yaptığını biliyoruz. Halbuki diş fırçasının batıya geçmesi ilk defa 1796 yılında Boston'lu bir diş hekiminin gayreti ile olmuştur. Başka kaynaklara göre, diş fırçası 1806'da Asya'dan Amerika'ya girmiştir, 1818 tarihinde Paris'e girmiştir. Oradan Avrupaya yayılmıştır. Halbuki, aynı tarihlerde Türkler zaten fırçayı biliyorlardı, hatta, hilal isimli bitkiden diş ipi bile geliştirmişlerdi. Buradan anlıyoruz ki, ağız kokusu tedavisi bilgisi Arap yarımadasında ortaya çıkmış daha sonra Batıya ve oradan diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır.

Bu gün, dünyadaki duruma bakıldığında görüyoruz ki:

Neredeyse her üniversitenin diş hekimliği okulunda ağız kokusu araştırmalarına ve tedavisine özelleşmiş en az bir tane ağız kokusu tedavi birimi vardır.

Yurt dışındaki diş hekimliği fakültesi öğrencileri bile ağız kokusu incelemeleri⁽⁴³⁾ yapıp yayınlamaktadır.

Dünyadaki bir çok şehirde muayenehane veya poliklinik formatında ağız kokusu tedavisi merkezleri açılmaktadır. Bu merkezlerin hasta trafiği kan bankalarındaki hasta trafiğinden fazladır⁽³¹⁾. Ağız ko-

kuşu tedavisi üzerine milyon dolarlık endüstriler kurulmuştur.

Nisan 1998'de hem ağız kokusunu gidermek hem de toplumda dikkatleri ağız sağlığına yoğunlaştırmak amacı ile Japonya'da Hakodate Dental Association isimli kurum "elveda ağız kokusu" sloganı ile bir kampanya başlatmış, gönüllü diş hekimleri tarafından ücretsiz muayene imkanı yaratmıştır. Taşınabilir bir halitometre, eğitim programı ve gönüllü diş hekimleri uygulamaya dahil edilmiştir. Katılım %70 civarında olmuştur.

Günümüzde ülkemizde durum ise dünyadakından biraz farklıdır:

Dünyada her 4 kişiden 3 tanesi ağız kokusundan şikayet ederken ülkemizde bu hastalık yok farz edilmektedir. Belkide diş hekimliği fakültelerimizde mikrobiyoloji derslerinde ağız kokusu eğitimine daha fazla önem verilmelidir. Çünkü görüyoruz ki, bu gün, diş hekimleri arasında ağız kokusu tedavisi yapan diş hekimi yok gibidir.

2007 yılının ikinci yarısında, ağız kokusu tedavisinde iddialı olduğunu duyan 2 tane diş tedavi merkezi ile yapılan görüşmede ağız kokusu şikayeti ile kendilerine müracaat eden hastalara sadece diş taşı temizliği yapıp her hangi bir ticari gargara reçete ettikleri öğrenilmiştir. Buradan anlıyoruz ki: Ülkemizde ağız kokusu konusunda sadece ekipman değil bilgi eksikliği de vardır.

2008 yılı başında Türk Diş Hekimliği eFakültesi isimli eposta gurubundaki 1270 den fazla diş hekimine çevrelerinde bir ağız kokusu tedavi birimi bulunup bulunmadığı, özgün olarak ağız kokusu tedavisi yapan diş hekimi muayenehanesi, klinik, poliklinik, hastahane, merkez veya benze-

ri bir kurum bulunup bulunmadığı sorulmuştur. Ülkemizde İstanbul şehrinde bir tane özel hastahanenin bu konuda çalıştığı öğrenilmiştir. Bu özel hastahane görev yapan diş hekimlerine nasıl bir tedavi rutini uyguladıkları internet üzerinden sorulmuştur. Geri döneceği söylenmesine rağmen eser yayına hazırlandığı tarihe kadar her hangi bir bilgi verilmemiştir.

Açıkça görülüyorki ülkemizde yeterli sayıda ağız kokusu tedavi merkezi yoktur. Halbuki ağız kokusu hastaları genellikle diş hekimine müracaat etmektedirler. Diş hekimleri bu konuda yeterli eğitilmediği için bir çok diş hekimi böyle hastalara diş temizliği yapmak ve hijyen eğitimi vermek dışında yardımcı olamamaktadır. Daha net bir ifade ile söylemek gerekirse: diş hekimi ağız kokusu vakasında çaresiz kalmaktadır. Böylece ağız kokusu hastaları doktor-doktor dolaşarak problemine şifa aramakta, pek azı tedavi olmaktadır. Ağız

kokusu hastaları, müracaat ettiği her diş hekiminden ayrılırken, çaresizliklerini bir kez daha tescil etmiş olmaktadır.

Bu gün eczanelerimizde 175 tane^(9a) veya 211 tane^(71a) parasetamol içeren tablet vardır, fakat dünyanın bir çok ülkesinde bolca bulunan ağız kokusu tedavi gargaralarından tek bir tanesi bile ülkemizde yoktur. Ağız kokusu tedavisi için kullanılan ilaçlarının bir benzeri bile ülkemizde yoktur. Ağız kokusu hastalarının tedavi olmayan büyük bir kısmı sonunda çareyi ya koca karı ilaçlarında aramakta, veya geçici koku maskesi sprey ve herbal gargaralara bağımlı olarak yaşamaktadırlar. Bazıları naneli şeker veya sakızlar ile ağız kokusunu kamufle etmektedirler. Bunu yapmayan bir kısmı ise sessizce yakınmaya, kendine güveni azalmış olarak yaşamaya terk edilmektedirler.

Bu gün dünyada ve ülkemizdeki durum budur.